

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درآمدی بر حقوق مالکیت فکری

تألیف:

دکتر فخرالدین اصغری آقمشهدی

دانشیار دانشگاه مازندران

انتشارات دانشگاه مازندران

۳۳۹

اصغری آقمشهدی، فخرالدین، ۱۳۴۱ -	سرشناسه
دراآمدی بر حقوق مالکیت فکری / تالیف فخرالدین اصغری آقمشهدی-	عنوان و نام پدیدآور
پابلسر: دانشگاه مازندران، ۱۳۹۱.	مشخصات نشر
۲۱۹ ص.	مشخصات ظاهری
دانشگاه مازندران، ۳۳۹.	فروست
۵۰۰۰۰ ریال 9-18-600-6545-978:	شابک
فیبیا	وضعیت فهرست نویسی
کتابنامه: ص. ۱۶۱.	یادداشت
حق مولف	موضوع
حق مولف -- قوانین و مقررات	موضوع
حق مولف بین‌المللی	موضوع
مالکیت معنوی	موضوع
دانشگاه مازندران	شناسه افزوده
۱۳۹۱۵۵۱۲ / ۱۳۹۱۵۵۱۲	رده بندی کنگره
۷۴۹/۳۵۲	رده بندی دیویی
۲۹۷۹۱۸۶	شماره کتابشناسی ملی

دراآمدی بر حقوق مالکیت فکری	عنوان
دکتر فخرالدین اصغری آقمشهدی	نویسنده
دکتر رضا ستاری	ویراستار ادبی
دانشگاه مازندران	ناشر
۱۳۹۱:	تاریخ انتشار
اول	نوبت چاپ
پابلسر	محل انتشار
۲۱۹:	تعداد صفحات
۱۰۰۰ نسخه	شمارگان
۵۰۰۰۰ ریال	قیمت
سوری تنکابنی	حروفچینی و صفحه آرایی
چاپ سیرنگ آمل ۲۲۰۴۶۴۱ - ۱۳۲۱	لیتوگرافی، چاپ و صحافی

« کلیه حقوق برای دانشگاه مازندران محفوظ است »

پابلسر، مؤسسه انتشارات، دانشگاه مازندران، حوزه معاونت پژوهشی

ISBN:978-600-6545-18-9

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۴۵-۱۸-۹

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	مقدمه
۱۵	فصل اوّل - تعریف، پیشینه و شاخه های حقوق مالکیت فکری
۱۵	مبحث اوّل - تعریف حقوق مالکیت فکری
۱۸	مبحث دوّم - پیشینه ی حمایت از حقوق مالکیت فکری
۱۸	گفتار اوّل - حقوق مالکیت فکری در اسناد بین المللی
۱۹	بند اوّل - حقوق مالکیت ادبی و هنری
۲۰	الف - کنوانسیون برن ۱۸۸۶ (کنوانسیون حمایت از مالکیت ادبی و هنری)
۲۰	ب - قرارداد مونته ویدئو (۱۸۸۹)
۲۱	ج - کنوانسیون جهانی حق مؤلف (قرارداد ژنو) (U.C.C)
۲۱	د - معاهده ی حق مؤلف واپسو
۲۲	بند دوّم - حقوق مالکیت صنعتی و تجاری
۲۴	الف - کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی (۱۸۸۳)
۲۵	ب - موافقت نامه ی مادرید برای مقابله با علامت مبدأ تقلبی یا گمراه کننده در مورد کالاها (۱۸۹۱)
۲۶	ج - موافقت نامه ی مادرید در باره ی ثبت بین المللی علامت (۱۸۹۱) و پروتکل مرتبط با آن (۱۹۸۹)

- د - موافقت‌نامه‌ی لیسبون برای حمایت از علائم منبع و ثبت بین المللی آنها (۱۹۵۸) ۲۷
- ه - موافقت‌نامه‌ی تریپس ۱۹۹۴ ۲۸
- گفتار دوّم - پیشینه‌ی حمایت از حقوق مالکیت فکری در فقه ۲۸
- بند اوّل - نظریه‌ی غیر قابل حمایت بودن حقوق مالکیت فکری ۲۸
- الف - ناسازگاری مالکیت فکری با قاعده‌ی تسلیط ۲۹
- ب - عدم امضای حقوق مالکیت فکری از سوی شارع ۳۱
- ج - ناسازگاری مالکیت فکری با قداست علم ۳۳
- د - غیر قابل تمکک شخصی بودن حقوق مالکیت فکری ۳۴
- بند دوّم - نظریه‌ی قابل حمایت بودن حقوق مالکیت فکری ۳۵
- الف - بنای عقلا ۳۶
- ب - قاعده‌ی سلطه ۳۸
- ج - قاعده‌ی لاضرر ۴۰
- د - مصالح مرسله ۴۰
- ه - سدّ ذرایع ۴۱
- گفتار سوّم - پیشینه‌ی حمایت از حقوق مالکیت فکری در حقوق موضوعه‌ی ایران ۴۲
- بند اوّل - مالکیت ادبی و هنری ۴۲
- بند دوّم - مالکیت صنعتی ۴۶
- مبحث سوّم - شاخه‌های حقوق مالکیت فکری ۴۹
- گفتار اوّل - حقوق مالکیت ادبی و هنری ۴۹
- بند اوّل - تعریف حقوق مالکیت ادبی و هنری ۴۹
- بند دوّم - آثار مورد حمایت در حقوق مالکیت ادبی و هنری ۵۰

- الف- آثار مکتوب ۵۲
- ۱- آثار مکتوب اصلی ۵۲
- ۲- مکتوبات فرعی ۵۴
- ب- آثار سمعی و بصری ۵۶
- ج- آثار طراحى، هنرى و تجسمى ۵۷
- د- آثار فنى ۵۸
- ه- اثر ابتكارى بر پایه ی فرهنگ عامه ۶۰
- ح- نرم افزار های رایانه ای ۶۲
- گفتار دوّم - حقوق مالکیت صنعتی و تجارتي ۶۴
- بند اول - مفهوم حقوق مالکیت صنعتی و تجارتي ۶۵
- بند دوّم - آثار مورد حمایت ۶۵
- الف - اختراع ۶۵
- ب- علامت تجاری ۶۶
- ج - اسم تجاری ۶۷
- د- طرح های صنعتی ۶۸
- ه- نشان های جغرافیایی ۶۹
- فصل دوّم- ماهیت، مبانی و ویژگی های مالکیت فکری ۷۳
- مبحث اول - ماهیت حقوق مالکیت فکری ۷۳
- گفتار اول- نظریه ی حقّ شخصی ۷۴
- گفتار دوّم - نظریه ی حقّ مالکیت عینی ۷۴
- گفتار سوّم - نظریه ی حقّ خاصّ و مستقلّ (نظریه ی حقوق فکری) ۷۸

- گفتار چهارم - نظریه‌ی منتخب ۸۰
- مبحث دوّم - مبانی حقوق مالکیت فکری ۸۰
- گفتار اوّل - نظریه‌ی حقوق طبیعی ۸۱
- بند اول - نظریه‌ی کار ۸۲
- بند دوّم - نظریه‌ی شخصیت محور ۸۲
- گفتار دوّم - نظریه‌ی حقوق اعطایی از سوی دولت ۸۴
- مبحث سوّم - اوصاف و ویژگی‌های حقوق مالکیت فکری ۸۷
- گفتار اوّل - جنبه‌ی مالی ۸۷
- بند اوّل - قابلیت نقل و انتقال ۸۷
- الف - نقل و انتقال اختیاری ۸۸
- ۱ - انتقال از طریق عقد بیع ۸۹
- ۲ - انتقال از طریق عقد صلح ۹۰
- ۳ - انتقال از طریق قرارداد نامعین ۹۰
- ۴ - انتقال از طریق وصیت ۹۲
- ب - نقل و انتقال قهری ۹۲
- ج - انتقال به حکم قانون (صدور مجوزهای اجباری بهره‌برداری) ۹۳
- بند دوّم - محدودیت زمانی و مکانی ۹۷
- الف - محدودیت زمانی ۹۷
- ۱ - مدت حمایت از مالکیت ادبی و هنری ۹۸
- ۲ - مدت حمایت قانون از مالکیت صنعتی ۱۰۲
- ب - محدودیت مکانی ۱۰۴
- بند سوّم - قابل اسقاط بودن ۱۰۶

- گفتار دوّم - اوصاف و ویژگی‌های بعد معنوی حقوق مالکیت فکری ۱۰۷
- بند اوّل - غیر قابل انتقال بودن ۱۰۷
- بند دوّم - عدم محدودیت زمانی و مکانی ۱۰۹
- بند سوّم - غیر قابل اسقاط بودن ۱۱۰
- فصل سوّم - شرایط قانونی حمایت از مالکیت فکری ۱۱۱**
- مبحث اوّل - آثار ادبی و هنری ۱۱۱
- گفتار اوّل - ابراز اثر به صورت محسوس ۱۱۲
- گفتار دوّم - ابتکاری و اصیل بودن اثر ۱۱۳
- گفتار سوّم - چاپ یا پخش یا نشر اثر برای نخستین بار در ایران ۱۱۴
- گفتار چهارم - ثبت اثر ۱۱۵
- گفتار پنجم - عدم مغایرت با اخلاق حسنه و نظم عمومی ۱۱۸
- گفتار ششم - اعلام مشخصات اثر ۱۱۸
- مبحث دوّم - مالکیت صنعتی ۱۱۹
- گفتار اوّل - ثبت اثر ۱۲۰
- گفتار دوّم - ابتکاری و اصیل بودن ۱۲۱
- گفتار سوّم - جدید بودن ۱۲۲
- گفتار چهارم - دارا بودن کاربرد صنعتی ۱۲۵
- گفتار پنجم - عدم مغایرت با اخلاق حسنه و نظم عمومی ۱۲۷
- فصل چهارم - امتیازات پدیدآورنده‌ی آثار فکری ۱۲۹**
- مبحث اوّل - امتیازات مادی ۱۲۹

- گفتار اول - شاخه‌ی مالکیت ادبی و هنری ۱۲۹
- بند اول - حق نشر و تکثیر ۱۳۰
- بند دوم - حق اجرا و عرضه ۱۳۱
- بند سوم - حق اقتباس ۱۳۲
- بند چهارم - حق ترجمه ۱۳۲
- بند پنجم - حق برخورداری از پاداش و جایزه ۱۳۳
- بند ششم - موارد استثنا از قاعده ۱۳۴
- ۱ - استفاده از اثر برای اهداف علمی و آموزشی ۱۳۴
- ۲ - تکثیر اثر از سوی مؤسسات عمومی ۱۳۵
- ۳ - نسخه برداری از آثار مذکور در بند ۱ ماده ۲ قانون حمایت حقوق مؤلفان ۱۳۵
- ۴ - ضبط برنامه های رادیویی و تلویزیونی برای استفاده شخصی ۱۳۵
- گفتار دوم - شاخه‌ی مالکیت صنعتی ۱۳۶
- بند اول - حق بهره برداری انحصاری در ساخت، صادرات و واردات و فروش ۱۳۶
- بند دوم - ذخیره کردن فرآورده به قصد فروش و استفاده از آن ۱۳۷
- بند سوم - استفاده از فرایند ۱۳۸
- بند چهارم - ساخت، صادرات و واردات و فروش کالاهای به دست آمده از طریق فرایند ۱۳۸
- بند سوم - استثنا از قاعده ۱۳۹
- مبحث دوم - امتیازات معنوی ۱۴۰
- گفتار اول - حق تصمیم گیری در مورد انتشار یا عدم انتشار اثر ۱۴۰
- گفتار دوم - حق انتساب ۱۴۱
- گفتار سوم - حق تمامیت اثر ۱۴۳

۱۴۳	گفتار چهارم - حقّ حمایت از عنوان، نام و نشان ویژه‌ی اثر
۱۴۵	گفتار پنجم - حقّ عدول یا استرداد
۱۴۷	فصل پنجم - نقض حقوق مالکیت فکری و ضمانت اجرای آن
۱۴۷	مبحث اوّل - راه های نقض حقوق مالکیت فکری
۱۵۰	مبحث دوّم - ضمانت اجرای نقض حقوق مالکیت فکری
۱۵۰	گفتار اوّل - ضمانت اجرای مدنی
۱۵۱	بند اوّل - اقدامات موقّت و احتیاطی
۱۵۲	بند دوّم - جبران خسارت
۱۵۴	بند سوّم - انتشار حکم دادگاه در روزنامه
۱۵۴	گفتار دوّم - ضمانت اجرای کیفری
۱۵۹	نتیجه
۱۶۳	فهرست منابع
۱۷۳	ضمائم

شخصی که یک اثر فکری را تولید می‌کند انتظار دارد که اثرش مورد حمایت قرار گیرد؛ به گونه‌ای که هیچ کس بدون اجازه‌ی او، مجاز به استفاده از آن نباشد. آثار فکری، در گذشته نشر محدودی داشت و پدیدآورندگان، انتظار بهره‌برداری مادی از آثار خود را نداشتند و بیشتر به جنبه‌ی اخلاقی و معنوی آن توجه می‌کردند و از این رو، حمایت قانونی از این گونه آثار، چندان ضروری نمی‌نمود؛ اما امروزه با گسترش استفاده از صنعت چاپ و شیوه‌های نوین تبادل اطلاعات به ویژه ابزارهای الکترونیکی آثار فکری ارزش مالی زیادی پیدا کرده است و منبعی برای کسب درآمد پدیدآورندگان این آثار شده است. از طرفی هم زمان با این امر، نقض حقوق مادی و معنوی این آثار نیز فزونی یافته است. از این رو، سیستم‌های حقوقی مختلف به منظور تشویق افراد به خلق آثار فکری، رشد فرهنگی جامعه و جلوگیری از ضرر اقتصادی پدیدآورندگان چنین آثاری، اقدام به وضع قوانینی در حمایت از آثار فکری نموده‌اند و در این زمینه پیمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای نیز منعقد شده است.

اولین تلاش بین‌المللی در حمایت از آثار فکری، به کنوانسیون برن به سال ۱۸۸۶ در سوئیس بر می‌گردد. این کنوانسیون با تعیین آثار ادبی و هنری قابل حمایت و شرایط حمایت از آنها، کشورهای عضو را متعهد می‌کند که حمایت حداقلی را از آثار اتباع سایر کشورهای عضو به عمل آورند. با توجه به اهمیت موضوع و ضرورت بازنگری در مقررات مربوط به مالکیت‌های ادبی و هنری،

سازمان ملل متحد به ایجاد یک سازمان بین‌المللی تخصصی در این زمینه موسوم به سازمان جهانی مالکیت فکری (واپو)^۱ همت گماشت که دولت ایران به موجب ماده واحده‌ی قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تأسیس سازمان جهانی مالکیت معنوی مصوب ۱۳۸۰/۷/۲۵ به کنوانسیون مزبور ملحق شد.

در دانشگاه‌های مختلف جهان، رشته‌ی مالکیت فکری در مقاطع تحصیلات تکمیلی دایر شده است که در ایران نیز این رشته در مقطع کارشناسی ارشد تأسیس شده است و رشته‌ی نوپایی محسوب می‌شود. در مقطع کارشناسی رشته‌ی حقوق، تنها یک درس یک واحدی با عنوان مالکیت معنوی پیش‌بینی شده است که با توجه به اختیاری بودن آن، در بسیاری از دانشکده‌ها تدریس نمی‌شود. مؤلف که سال‌ها به تدریس این درس در دانشگاه مازندران اشتغال داشته است با توجه به فقدان یک متن درسی منسجم _ که دانشجویان را با کلیات حقوق مالکیت فکری و شاخه‌های مختلف آن آشنا سازد _ به تألیف اثر حاضر اقدام نموده است. کتاب‌های موجود، یا فقط از مالکیت ادبی و هنری بحث می‌کنند و یا از مالکیت صنعتی.

کتاب حاضر که با استفاده از قوانین و مقررات مربوط به آثار فکری، امتیازات و حقوق ناشی از خلق چنین آثاری را مورد بررسی قرار می‌دهد، در پنج فصل تنظیم شده است. فصل اول به تعریف، شاخه‌ها و پیشینه‌ی حقوق مالکیت فکری می‌پردازد. در فصل دوم ماهیت، مبانی شناسایی و ویژگی‌های حقوق مالکیت فکری بررسی خواهد شد. در فصل سوم، به امتیازات ناشی از حقوق فکری پرداخته می‌شود. در فصل چهارم، شرایط برخوردارگی حقوق مالکیت فکری از حمایت قانون مورد اشاره قرار می‌گیرد. فصل پنجم به بررسی

راه‌های نقض حقوق مالکیت فکری و ضمانت اجرای آن می‌پردازد. در قسمت ضمانت به منظور دسترسی آسان خوانندگان محترم به قوانین مربوط به آثار فکری، متن آنها آورده شده است.

از آنجا که کار بشری همواره با نقایصی همراه است از استادان و صاحب نظران محترم تقاضا می‌شود که نظرات اصلاحی خود را ارسال نمایند تا در چاپ‌های بعدی مورد توجه و استفاده قرار گیرد. در اینجا لازم می‌دانم از حوزه‌ی معاونت محترم پژوهشی دانشگاه مازندران که زمینه‌ی چاپ کتاب را فراهم نموده است و از آقای یوسف عسکریان، دبیر محترم کمیته‌ی انتشارات دانشگاه که مسئولیت کلیه‌ی امور اجرایی مربوط به انتشار کتاب را بر عهده داشته‌اند و از سرکار خانم سوری تنکابنی که با حوصله و دقت لازم، کار صفحه‌آرایی را تقبل نموده‌اند تقدیر و تشکر نمایم.

فخرالدین اصغری آقمشهدی

دانشیار دانشکده‌ی حقوق و علوم سیاسی

دانشگاه مازندران

f.asghari@umz.ac.ir